

OSMANLI ARAŖTIRMALARI
IX

NeŖir Heyeti — Editorial Board
HALİL İNALCIK — NEJAT GÖYÜNÇ
HEATH W. LOWRY

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
IX

İstanbul - 1989

Europa und der Orient, 800-1900, yayınlayanlar : Gereon SIEVERNICH ve Hendrik BUDDE, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh/München 1989, 923 sahife, pek çok resim.

Berlin'de Martin-Gropius-Bau Sergi-Sarayı'nda 28. Mayıs'ta açılan ve 27. Ağustos 1989'a kadar ziyaretçilerin hizmetine sunulan bir sergi (Horizonte 89) münasebeti ile *Europa und der Orient, 800-1900* yayınlanmıştır. Böyle bir teşebbüsü Berlin'in Yönetici-Belediye Reisi Walter MOMPER «büyüleyici bir girişim» olarak selâmlamaktadır (s. 9). Yalnız, sade bu sergi değil, bu vesile ile neşr olunan 19 ilmi makale, seçkin resimler, mükemmel bir katalog ve baskıya sahip bu eser de insanı büyüleyecektir. Sergiye 200'ün üzerinde müessese veya kişi (Türkiye'den Rahmi KOÇ) katkıda bulunmuş, göze hitap eden malzeme vermiş, bunların sayısı da 900'ü aşmıştır.

Yayıncular H. BUDDE ve G. SIEVERNICH, kısa sunuşlarında Horizonte 82'de «Yeni Dünya'nın efsaneleri : Latin Amerika'nın keşfi tarihi hakkında (Mythen der Neuen Welt : Zur Entdeckungsgeschichte Lateinamerikas)» adlı bir serginin düzenlendiğini, Horizonte 85'te de bunu «Avrupa ve Çin imparatorları (Europa und die Kaiser von China)» takip ettiğini belirtirler, şimdi açılan üçüncüsü ile de Avrupa'nın kendi dışındaki dünya üzerindeki tesirlerini araştırmak istediklerini vurgularlar (s. 15). Bu teşebbüsle Filistin asıllı Amerikalı Edebiyat tarihçisi Edward Said'in 1978'de ortaya attığı Orientalismus nazariyesinin de biraz destekleneceği, umulmaktadır. Avrupalıların Doğu hakkındaki bilgileri 19. ve 20. yüzyıllarda şekillenmiş, Avrupalıların sömürgeleri de 1815-1914 arasında dünya yüzölçümünün % 35'inden % 85'ine ulaşmıştır, artmıştır.

Mısır, Mezopotamya ve İran gibi ülkelerin eski tarihi hakkında Avrupalıların bildikleri, 15. yüzyıla kadar genel olarak Tevrat ve İncil'den öğrenilen ile eski yazarların eserlerinde verdikleri ile sınırlı kalmış, 15.-19. yüzyıllar arasında bu ülkeler, yani Eski Doğu yeniden keşf olunmuştur. İslâm Doğu ile Avrupa arasındaki ilişkiler ise 800-1900 arasında pek fazladır, çeşitlidir. 10-14. yüzyıllarda İslâm Dünyası Batı Avrupa'yı devamlı olarak etkilemiştir. Arap-İslâm âlemi, Eskiçağ ilminin hristiyan arap veya yahudi tercümanlar yolu ile Batıya aktarılmasında aracı rolü oynamıştır. İstanbul'un Türkler tarafından alınmasından sonra, Avrupa'da islâmın kültürel tesiri azalmıştır. 19. yüzyılda ise, Avrupa Kuzey Afrika kıyılarına hakim olmuş, Napolyon'un Mısır seferi (1799) kendilerine eski Mısır âlemini keşfe sebep olmuştur.

Sergi katalogunda yer alan makaleler de bu çerçevede içinde Eski Mısır, Mezopotamya kültürleri ile ilgililerle başlamakta, hemen hemen kültürün her dalını kapsamaktadır : Dirk Syndram, «Das Erbe der Pharaonen : Zur Ikonographie Agyptens in Europa», s. 18-57, Enrichetta Leospo, «Athanasius Kircher und das Museo Kircheriano» (A. Kircher, 1651'de Roma'da kendi adını taşıyan müzeyi kurar, 1874-1913 arasında yavaş yavaş bu müze dağılır, eserleri Roma'da başka yerlere nakl olunur), s. 58-71, Calina Fox, «Kleopatras Nadel in London», s. 72-83, Dominique Beyer, «Khorsabad oder die Entdeckung der Assyrer»,

s. 90-101, Alistair C. Crombie, «Griechisch-arabische Naturwissenschaften und abendländisches Denken», s. 102-131, Hans Wilderotter, «Der hat den grossen Kommentar gemacht, Aristoteles, Averroes und der Weg der arabischen Philosophie nach Europa», s. 132-154, Gerhard Stamm, «Eintracht zwischen Christen und Muslimen. Die Miniaturenfolge des Raimundus Lullus-Breviculums», s. 155-164, Richard Ettinghausen, «Der Einfluss der angewandten Künste und der Malerei des Islam auf die Künste Europas», s. 165-201, Rachel Ward, «Metallarbeiten der Mamluken-Zeit, hergestellt für den Export nach Europa», s. 202-209, Gabriele Braune, «Musik in Orient und Okzident», s. 210-230, Klaus Schwarz, «Von Krieg zum Frieden. Berlin, das Kurfürstentum Brandenburg, das Reich und die Türken», s. 245-278, Annie Gilet, «Louis-François Cassas und der Orient», s. 279-287, Pieter Biesboer, «Tulipa Turcarum : Über die «Tulipomania» in Europa», s. 288-294, Gunther Joppig, «Alla turca, Orientalismen in der europäischen Kunstmusik vom 17. bis zum 19. Jahrhundert», s. 295-304, Maria Elisabeth Pape, «Turquerie im 18. Jahrhundert und der Recueil Ferriol», s. 305-323, Karl Ulrich Syndram, «Der erfundene Orient in der europäischen Literatur vom 18. bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts», s. 324-341, Lynne Thornton, «Frauenbilder : Zur Malerei der Orientalisten», 342-355, Karl-Heinz Kohl, «Cherchez la femme d'Orient», s. 356-367, Michael Scholz-Hänsel, «Antiguedades arabes de Espana : Wie die einst vertriebenen Mauren Spanien zu einer Wiederentdeckung im 19. Jahrhundert verhelfen», s. 368-382.

Eserin Katalog bölümü de on beş kısma ayrılmıştır. Her bir kısımda bir sunuşu arkadan gelen teşhir malzemesinin tanıtımı izlemekte, resimleri verilenlerin kitap içindeki sahifeleri belirtmekte, bir çoğunda da açıklayıcı bilgiler bulunmaktadır.

1989 Berlin Kültür Bayramı (Festspiele) vesilesi ile düzenlenen bu sergi, bu katalog ile göremeyenlerin veya bu imkâna sahip olmayanların da ayağına gitmektedir. Sergiyi gezecekler için bir de ayrı okuma kitabı (*Lesebuch*) hazırlanmıştır (s. 923'ü takip eden ilân). Bu okuma kitabının yalnız sergide satılması, gidemeyenleri imrendirmektedir. Zira, yazarlar arasında pek tanınmış meslekdaşlar da vardır : K. Schwarz, A. Schimmel gibi.

Bu sergiyi düzenleyenlere, yardımcı bulunanlara, *Europa und der Orient, 800-1900*'u hazırlayanlara ne kadar teşekkür edilsen, kâfi gelmeyecektir. Bu vesile ile Doğu-Batı ilişkilerinin ve karşılıklı anlayışın daha gelişeceğine şüphe etmemelidir.

Nejat Göyünç